

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті порушується проблема готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій. Здійснюється аналіз досліджень науковців стосовно проблеми підготовки майбутніх спеціалістів до використання сучасних інформаційних технологій. Всебічно розглянуті визначення поняття "готовності до використання інформаційно-комп'ютерних технологій". Пропонується структура процесу формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій в контексті підготовки майбутнього вчителя іноземних мов. Автором описані рівні готовності, а також знання, вміння та навички студентів відповідно до кожного рівня.

Ключові слова: *готовність, навчання іноземних мов, інформаційні технології, професійна підготовка.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Однією з проблем розвитку та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті України, визначеною в Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні 2016 р., є підвищення рівня комп'ютерних та інформатичних компетентностей учасників навчального процесу, ліквідація застарілих підходів у навчанні шляхом підвищення мотивації учасників навчального процесу щодо використання прогресивних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Визначальним для ефективного впровадження ІКТ в освіту та розвитку інформаційно-освітнього простору є формування інформаційно-комунікаційних компетентностей (ІК-компетентностей) педагогічних працівників шляхом ознайомлення їх із актуальними розробками в галузі ІКТ, підвищення кваліфікації педагогічних працівників, працівників методичних служб, навчальних закладів, наукових установ. Саме в контексті сучасної парадигми розвитку освіти стає цілком зрозумілим, що належний рівень сформованості інформатичної компетентності прямо пропорційно обумовлює готовність майбутніх учителів іноземних мов до застосування сучасних інформаційних технологій на уроці, активізацію пошукової діяльності, мотивації, інтересу та прагнення до модернізації навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Поняття готовності до професійної педагогічної діяльності є складним науковим поняттям, яке виступає об'єктом дослідження багатьох науковців. Готовність до діяльності за визначенням М. Благова – це усвідомлений та активно-діяльнісний стан, який забезпечує особистісну й професійну самореалізацію та самоактуалізацію під час вирішення професійних проблем на основі психолого-педагогічної компетентності, особистісного та професійного досвіду, творчого використання індивідуально-психічних особливостей та інтелектуального потенціалу в процесі діяльності. Проблему готовності до використання інформаційних технологій на уроці іноземної мови та її вирішення у своїх наукових розвідках досліджували Л.І. Морська, А.М. Гуржій, Л.А. Карташова.

Так, Л.І. Морська описує рівні та мотиви готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання ІТ технологій у професійній діяльності, виокремлюючи чотири рівні готовності (ознайомчий (ввідний, вступний); репродуктивний; продуктивний; творчий) та групи зовнішніх (соціальних) та внутрішніх (особистісних та професійно-пізнавальних) мотивів.

Проблеми належної методичної підготовки та готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземної мови досліджували пострадянські (М.А. Бовтенко, М.Ю. Бухаркіна, О.А. Гончарова, С.Ш. Канатова, М.В. Кларін) та вітчизняні дослідники (Л.А. Карташова, І.І. Костікова, К.П. Осадча, О.А. Зимовець); питання теорії і методики використання інформаційних технологій у навчальному процесі досліджували (Р.С. Гуревич, І.В. Роберт); питання професійної компетентності майбутніх учителів є об'єктом дослідження С.І. Якименко, О.Б. Бігич, М.М. Сідун.

Здійснені дослідження не висчерпують усіх аспектів проблеми готовності учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій на уроці. Постійне оновлення комп'ютерних технологій, швидкий розвиток науково-технічного прогресу вимагає відповідного оновлення змісту підготовки майбутніх спеціалістів.

Виклад основного матеріалу. В Україні зроблено важливі кроки у забезпеченні загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) персональними комп'ютерами (ПК), впровадженні ІТ у навчально-виховний процес, формуванні нового відношення вчителів, викладачів і керівників начальних закладів до впровадження ІТ в освіту. Поява електронних освітніх ресурсів (ЕОР) як складників інформатизації

освіти забезпечує доступність знань, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів на основі індивідуалізації навчання, інтенсифікації навчально-виховного процесу тощо [2, с. 11]. Разом з тим, за результатами моніторингових досліджень, які проводились протягом останніх років в Україні [6], лише незначна частина (до 10%) вчителів іноземних мов загальноосвітніх навчальних закладів використовують ІТ на своїх уроках, разом з тим визнаючи доцільність і необхідність цього (до 70%). Відповідно, постає питання про чинники, які впливають на дану ситуацію та обумовлюють низький рівень готовності до використання комп'ютерних технологій на уроці.

Отже, **метою статті** є дослідити проблему готовності майбутніх вчителів іноземних мов до використання інформаційних технологій у процесі фахової підготовки.

Для досягнення даної мети необхідним є вирішення наступних **завдань**:

- 1) описати процес та рівні ефективного формування готовності майбутніх вчителів іноземних мов;
- 2) визначити структуру та критерії готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій у процесі фахової підготовки.

Застосування ІТ у навчанні іноземних мов має свою специфіку, яка визначається з одного боку, дуже високою ефективністю ЕОР, а з іншого – складностями освоєння вчителями іноземних мов засобів ІТ, використанням необхідного для ефективно роботи програмного забезпечення та доцільного вибору електронних ресурсів у сучасному потоці інформації.

Детальний розгляд інформатизації процесу навчання вказує на наявність взаємозв'язку між технічним забезпеченням навчальних закладів, комп'ютерним оснащенням та підготовкою кваліфікованих користувачів (викладачів, вчителів та студентів). Проте, процес інформатизації вищої педагогічної освіти в Україні стримується тим, що:

– розроблення науково-педагогічних й методичних основ системи інформатизації відстає від розвитку ІТ;

- професорсько-викладацький склад ВПНЗ недостатньо підготовлений до використання ІТ;
- недостатній рівень мотивації до освоєння сучасних комп'ютерних технологій та їх використання у власній педагогічній діяльності;
- недостатній рівень розвитку системи координації та співробітництва ВПНЗ з технічними закладами при розробці програмного і методичного забезпечення для навчання іноземних мов;
- різноманітність та недостатня кількість комп'ютеризованої техніки у ВПНЗ (персональних комп'ютерів, сенсорних дощок, відеопроєкторів тощо) [8, с.23].

Нині в нашій країні підготовка ІТ-фахівців проводиться на достатньому рівні, але впровадження комп'ютерних технологій у навчання та викладання потребує формування особливих навичок у сучасного вчителя, та вчителя іноземних мов зокрема.

Ми пропонуємо виокремити кілька напрямів розв'язання проблеми готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій на уроках як важливого складника професійної підготовки [5, с.38]. По-перше, необхідно розробити й упровадити динамічну та відкриту систему навчання ІТ майбутніх учителів іноземних мов. Навчання вчителів має не наздоганяти, а відбуватися одночасно з розвитком технологій – відкритість та динамічність системи навчання дозволить її коригувати, додаючи або вилучаючи компоненти відповідно до розвитку ІТ та початкового рівня навченості інформаційних технологій першокурсників. По-друге, запровадження дворівневості процесу формування інформатичної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у вищому навчальному закладі. Перший з них (базовий), який має відбуватися на заняттях з основ інформатики, повинен бути спрямований на навчання студентів базовим загальним вмінням використання комп'ютера, стандартного програмного забезпечення, необхідного для майбутньої професії вчителя.

Зміст занять майбутніх учителів іноземних мов має чітко співвідноситись з подальшими навчальними та професійними задачами. Метою є не лише техніка використання програмного забезпечення та пошуку ресурсів, але врахування загальноприйнятих правил та вимог при створенні власних розробок та виконанні завдань.

По-третє, відомо, що ефективним методом навчання є зразок, тому в процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов важливо власним прикладом демонструвати на заняттях можливості та варіанти застосування інформаційних технологій. Для цього необхідно забезпечити постійне підвищення кваліфікації викладацького складу в області інформаційних технологій; заохочувати студентів до підготовки проектів та виконання завдань за допомогою використання сучасних комп'ютерних програм та ресурсів; залучати студентів до підготовки та розробки електронного контенту з предмету вивчення; активно використовувати елементи дистанційного навчання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Другим рівнем підготовки до використання комп'ютерних технологій на уроці є практичний курс «Інформаційні технології у навчанні іноземних мов», в рамках якого студенти вивчають сучасні програми та он-лайн ресурси, які є ефективними для навчання саме іноземних мов. По завершенню курсу студенти здають портфоліо власних розробок, електронного контенту, які є доцільними для подальшого застосування у практичній діяльності.

Важливим та підсумковим етапом формування готовності майбутнього вчителя до використання інформаційних технологій є педагогічна практика, де студенти матимуть змогу реалізувати набуті знання у власній діяльності. Але і на цьому етапі може виникнути проблема. По-перше, без особливого

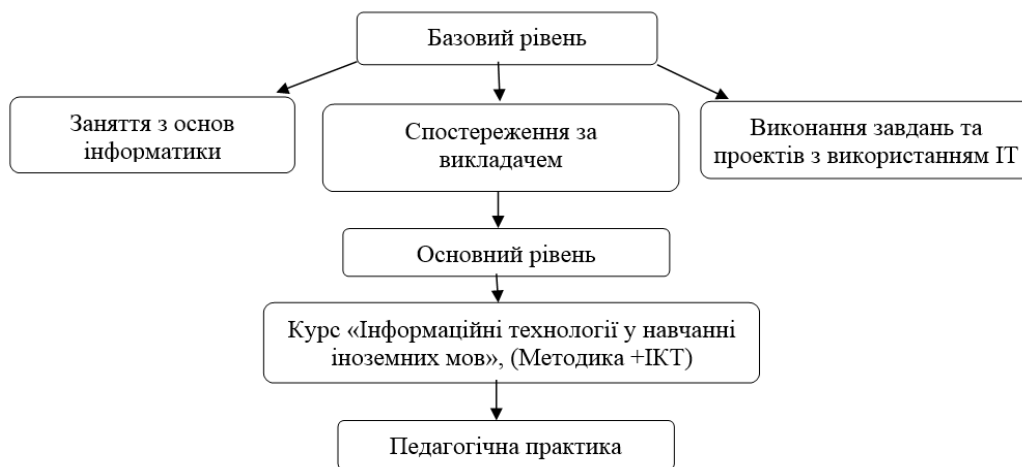
заохочення студент може проігнорувати необхідність застосування комп'ютерних технологій на заняттях у школі. Варіантом вирішення проблеми може стати пункт «Реалізація інформаційно-комунікаційних технологій на уроці» серед критеріїв оцінювання проведення уроків студентом. Іншою проблемою на етапі практики може стати деяка нелогічність побудови навчальних планів підготовки бакалаврів. Більш ефективним та доцільним є викладання курсу «Інформаційні технології у навчанні іноземних мов» на третьому році підготовки, перед активною педагогічною практикою, замість четвертого року навчання, коли курс інформаційно-комунікаційних технологій у повному обсязі завершується після активної практики.

Таким чином, студенти матимуть можливість ознайомитись з сучасними можностями та комп'ютерними програмами і ресурсами, які є ефективними у навчанні іноземних мов та, відповідно, спробувати застосувати їх.

Таким чином, можна прослідкувати процес формування готовності майбутніх вчителів іноземних мов до використання комп'ютерних технологій.

Таблиця 1

Процес формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання комп'ютерних технологій

Відповідно до рівнів процесу підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до використання комп'ютерних технологій на уроці, опишемо компетентності майбутнього спеціаліста відповідно до кожного рівня. Так, наприклад М.А. Бовтенко [1, с. 124-125] на основі опрацювання наукових робіт зарубіжних авторів щодо виділення рівнів комп'ютерної (інформаційної) компетенції вчителя іноземних мов, виділяє три рівні у підготовці вчителя іноземних мов до використання ІТ: базовий (учитель володіє певними вміннями у галузі комп'ютерних технологій для організації власної діяльності та підготовки до занять, проте не використовує ІТ безпосередньо на уроках); основний (передбачає наявність теоретичної підготовки у галузі лінгводидактики, що вивчає теорію та практику використання комп'ютерів у навчанні іноземної мови та вміння працювати з комплексом засобів, що застосовуються у навчанні мови); рівень поглибленої підготовки (орієнтований на вчителів-методистів, які повинні виступати в ролі організаторів та координаторів процесу використання ІТ у навчанні учнів іноземної мови).

Л.І. Морська виділяє чотири рівні готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання ІТ у професійній діяльності: 1) ознайомчий (ввідний, вступний); 2) репродуктивний; 3) продуктивний; 4) творчий [5, с. 41]. На основі вивчених матеріалів та з власного досвіду роботи у педагогічному університеті виділимо наступні рівні готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання ІКТ та опишемо знання та вміння студентів, які передбачаються за критеріями пошуку та відбору інформаційно-комунікаційних технологій, здатності до представлення інформації та використання комп'ютера та програмного забезпечення.

Для успішної реалізації навчального процесу з використанням ІКТ необхідним є розвиток у майбутніх учителів іноземних мов таких вмінь: аналітичних, планувальних, конструктивних, організаторських, технологічних [5, с. 45].

Аналітичні вміння: визначати мету використання ІТ на уроці іноземної мови; оцінювати необхідність використання конкретної програми або електронного ресурсу для навчання іноземної мови; аналізувати доцільність використання програмного забезпечення та якість впливу на засвоєння навчального матеріалу; оцінювати рівень інтересу школярів до вивчення іноземної мови в результаті використання ІТ. Вміння планувати: визначати відповідність обраного програмного забезпечення меті та завданням конкретного уроку; планувати систему чи послідовність використання ІТ; передбачати результати діяльності учнів в умовах використання ІТ у навчальному процесі; визначати відповідність змісту та можливостей конкретної програми чи ресурсу віковим та індивідуальним особливостям учнів. Конструктивні вміння: грамотно визначати місце та відсоток часу, який відводиться на роботу учнів з

програмним забезпеченням та електронними ресурсами для навчання іноземних мов (враховуючи самостійну роботу), розробляти інформаційно-методичне забезпечення, вправи та навчальні ситуації за допомогою ІТ; навчальні програми для забезпечення процесу навчання мови з використанням ІТ; розроблювати хмарні дистанційні курси для навчання іноземних мов. Організаторські вміння: контролювати навчальну діяльність учнів в умовах використання ІТ на уроках іноземної мови; здійснювати організацію залучення учнів до різних форм роботи; сприяти формуванню в учнів позитивного ставлення до використання ІТ під час вивчення іноземної мови. Технологічні вміння передбачають підвищення комп'ютерної грамотності учнів у пошуку та використанні необхідних програм та ресурсів для вивчення іноземної мови та підготовки власних творчих завдань та проектів у процесі підготовки до уроку іноземної мови.

Таблиця 2

Рівні готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання ІКТ

	Пошук та відбір ІКТ	Представлення інформації	Використання комп'ютера та програмного забезпечення
1	Базовий		
	Студент використовує за зразком засоби опрацювання інформації; знаходить електронні ресурси для навчання ІМ, має уявлення про сучасні інформаційні системи у сфері іноземних мов	Має уявлення та вміння структуризації і логічного подання матеріалу відповідно до заданої системи	Уміння за зразком створювати вправи для навчання ІМ за допомогою комп'ютерних програм та інтернет-ресурсів.
2	Основний		
	Вміння самостійно обирати та використовувати – засоби опрацювання інформації; – електронні ресурси для навчання ІМ – сучасні інформаційні системи у сфері іноземних мов	Вміння самостійно обирати найбільш доцільні види та способи структуризації матеріалу	Уміння самостійно обирати необхідні комп'ютерні програми та інтернет-ресурси для створення вправ.
3	Творчий		
	Комплексне творче вміння обирати та використовувати – засоби опрацювання інформації; – електронні ресурси для навчання ІМ – сучасні інформаційні системи у сфері іноземних мов	Здатність творчого представлення інформації, високий рівень використання презентацій, засобів концептуальної візуалізації, графіків, діаграм	Уміння самостійно обирати необхідні комп'ютерні програми та інтернет-ресурси для створення вправ, використовуючи нестандартні ідеї та рішення

Висновки. Необхідною складовою фахової підготовки сучасного вчителя є його фахова ІТ-готовність, яка базується на інформатичній компетентності. Її формування можливе за умов упровадження системи навчання майбутнього вчителя професійній діяльності в сучасному інформатизованому навчальному середовищі.

Забезпечення готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій на уроці здійснюється шляхом запровадження на рівні закладу вищої педагогічної освіти системи заходів, спрямованих на підвищення ІТ-компетентності викладачів дисциплін відповідного профілю, викладання відповідної дисципліни з використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов. Для того, щоб забезпечити ефективне формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій необхідним є створення відповідної системи та етапів навчання студентів, починаючи з першого року навчання.

Найбільш раціональним є фахово зорієнтоване навчання ІТ до проходження студентами активної педагогічної практики, яка є підсумковим етапом у формуванні готовності студентів до використання комп'ютерних технологій. Педагогічно доцільним є таке планування навчального процесу, за якого формування готовності відбувається поступово – починаючи з вивчення основ інформатики, спостереження за власним навчальним процесом, поступовим залученням до виконання завдань і проектів за допомогою ІТ-ресурсів. На третьому році навчання доцільним є інтегрування знань отриманих у курсі методики навчання іноземних мов та інформатики шляхом вивчення курсу інформаційних технологій у навчанні іноземних мов. Досягнення максимуму ІТ-готовності студентів відбувається на час проходження ними педагогічної практики, де вони мають можливість застосувати знання та навички на практиці.

Процес формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій складається з певних рівнів, які є взаємопов'язаними. Кожен наступний базується на попередньому і характеризується володінням студентами необхідними знаннями та навичками для ефективної організації уроку іноземної мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Використані джерела

1. Бовтенко М.А. Компьютерная лингводидактика: Учебное пособие / М.А. Бовтенко. – М. : Флинта : Наука, 2005. – 216с.
2. Гуржій А.М. Про проблеми наступності навчання інформаційних технологій у школі й вищому педагогічному навчальному закладі / А.М. Гуржій, Л.А. Карташова // Інформаційні технології в освіті України: Збірник наукових праць. Випуск 15. – Херсон: ХДУ, 2013. – С. 11-19.
3. Диканская Н.Н. Формирование студентов педагогического факультета к использованию новых информационных технологий в профессиональной деятельности: дисс. канд. пед. наук: 13.00.08 / Диканская Надежда Николаевна. – Ставрополь, 2000. – 178 с.
4. Коврыгин А.В. Построение курса информатики для гуманитарных специальностей педагогического вуза : дисс. канд. пед. наук: 13.00.02 / Ковригин Алексей Викторович. – Новосибирск, 2005. – 191с.
5. Морська Л.І. Методична система підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій у навчанні учнів: монографія / Л.І. Морська. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 243 с.
6. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 14.12.2011р. № 1431 «Про проведення моніторингового дослідження стану впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у загальноосвітніх навчальних закладах»
7. Bauer, J. & Kenton, J. Toward Technology Integration in the Schools: Why It Isn't Happening / Bauer, J. & Kenton, J. // Journal of Technology and Teacher Education. – 2005. – №13. – P. 519–546.
8. Butler, D. Barriers to adopting technology for teaching and learning / Butler, D. // Education quarterly. – 2002. – №2. – P. 22–28.

Yutsevych I.

PROBLEM OF FOREIGN LANGUAGES TEACHERS-TRAINEES READINESS TO USE IT-TECHNOLOGIES WHILE PROFESSIONAL TRAINING

The problem of foreign languages teachers-trainees readiness to use IT technologies while professional training is discussed in the article. The scientific literature analysis concerning the problem of foreign languages teachers' IT-training is represented. The term «teacher's readiness to use IT-technologies» has been defined within both – general pedagogical sphere and foreign languages teaching in particular. Basing on scientific studies' analysis as well as own experience the author describes the process of teachers-trainees readiness to use IT-technologies forming, which includes the following stages: basic (which starts on the 1st year of studying and continues up to the 4th year), main (which includes the 4th year of studying) and the active teaching practice (where all the knowledge and skills to use IT-technologies in the classroom are applied). Thus, basic stage is the key-one to give a solid basis for sufficient IT-technologies use. It includes basic IT-training, observation of IT-technologies use by teachers during language classes, doing tasks and projects by means of computer technologies. The main stage is a combination of previously learnt methods of foreign languages teaching and IT-technologies where students learn to use certain computer technologies necessary for effective teaching. The final stage is implementation of those complex skills into practice. Alongside, definite competences and skills in correlation with the certain level of readiness are described in the article. The ways to increase the effectiveness of IT-readiness forming to foreign languages teachers-trainees are proposed. Those are creation of a dynamic and opened system of on-going IT-readiness forming as well as development of its multi-leveled process. The necessity to form informatics competence as the key factor which predetermines foreign languages teachers-trainees readiness to use IT-technologies while professional training is grounded.

Key words: IT-readiness, foreign languages, teachers-trainees, informatics competence.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2017 р.